

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

**Programa școlară
pentru disciplina**

LIMBA LATINĂ

**Clasele a IX-a – a XII-a
Curriculum de specialitate (CS)
pentru filiera teoretică, profilul umanist,
specializările *Filologie* și *Științe sociale***

NOTĂ DE PREZENTARE

Limba latină, disciplină școlară de lungă tradiție în sistemele de educație europene, se studiază în ciclul liceal și este inclusă în **curriculumul de specialitate** din planul-cadru de învățământ, în aria curriculară *Limba și comunicare*, la filiera teoretică, profilul umanist, cu următoarele alocări orare pe ani de studiu:

- clasele a IX-a și a X-a, la specializările *Filologie și Științe sociale*: o oră pe săptămână;
- clasa a XI-a, *Filologie*: două ore pe săptămână;
- clasa a XII-a, *Filologie*: o oră pe săptămână.

Întreaga concepție a programei reflectă alocările orare menționate, structurând în funcție de aceste limite nu doar conținuturile necesare formării/dezvoltării competențelor generale și specifice, ci întregul demers didactic de proiectare a activității: numărul, conținutul și nivelul cognitiv vizat al competențelor generale și specifice propuse, activitățile de învățare recomandate, textele de bază în limba latină, tipul, sursele și dimensiunile orientative ale acestora, autorii studiați etc.

Programa oferă însă suficiente deschideri/opportunități (în special prin numărul semnificativ și diversitatea activităților de învățare propuse) și pentru proiectarea demersului didactic în cadrul unui *opțional de aprofundare*, în funcție de posibilitățile oferite de orele prevăzute la CDEOȘ în planul-cadru de învățământ al specializărilor *Filologie și Științe sociale*. În cazul specializării *Filologie*, programa poate fi valorificată inclusiv pentru o extindere, prin alocarea suplimentară a unei ore din *curriculumul de specialitate flexibil*, la clasa a XII-a. Totodată, prezenta programă poate fi valorificată eficient în cadrul examenului de bacalaureat, proba E.d), la alegere, ca disciplină din *curriculumul de specialitate* al ambelor specializări ale profilului umanist din cadrul filierei teoretice.

Având în vedere aspectele de mai sus, programa se aplică ambelor specializări menționate ale profilului umanist din cadrul filierei teoretice, după cum urmează:

- **componentele programei referitoare la clasele a IX-a și a X-a sunt valabile pentru ambele specializări: *Filologie, Științe sociale*;**
- **componentele programei referitoare la clasele a XI-a și a XII-a sunt valabile pentru specializarea *Filologie***, dar pot fi aplicate și pentru un opțional ca disciplină nouă la alte specializări (de exemplu, *Științe sociale*);

Există o legătură nemijlocită între intențiile formative ale disciplinei și *profilul de formare al absolventului de liceu*, aprobat prin ordin de ministru. Limba latină contribuie la formarea/dezvoltarea mai multor *competențe-cheie* din documentul menționat (care reflectă, de altfel, cadrul normativ european în domeniu), precum: competența de citire, scriere și înțelegere a mesajului (prin toate competențele generale propuse în programa școlară); competența în multilingvism (prin CG1 și CG2); competența matematică (prin CG 1 și CG 2); competența digitală (indirect, dar sistematic, prin utilizarea instrumentelor digitale în cadrul procesului de predare-învățare-evaluare); competența de sensibilizare și exprimare culturală (vizată în mod direct de toate aspectele disciplinei); competența civică (prin competența generală nr. 3) etc.

Demersul didactic propus are în vedere o viziune inter- și transdisciplinară, având ca finalități:

- (re)cunoașterea unor elemente fundamentale, lexicale și gramaticale, comune limbii latine, limbii române și altor limbi moderne;
- stabilirea unor asocieri avizate, logice și științifice (dar raportate în mod adecvat la nivelul de vârstă al elevilor) între limba română și alte limbi moderne prin intermediul fondului comun – limba latină ca liant lingvistic;
- înțelegerea rațională a mecanismului esențial de generare a cuvintelor/enunțurilor/mesajului în comunicarea scrisă și orală;
- conștientizarea importanței lexicului limbii latine, matrice a limbilor romanice și a limbajului științific actual, inclusiv în limbi precum engleza;
- dobândirea unor competențe transversale referitoare la cultura și civilizația greco-romană și la relația ei cu lumea contemporană.

Programa școlară pentru limba latină are în vedere următoarea structură:

- **competențe generale** – structurează demersul formativ al disciplinei pe parcursul tuturor anilor de studiu din ciclul liceal;
- **competențe specifice** – competențele specifice sunt derivate din competențele generale și se formează/dezvoltă pe parcursul unui an de studiu;
- **exemple de activități de învățare** – activitățile de învățare reprezintă exemple de demersuri didactice structurate/sarcini de lucru recomandate pentru formarea/dezvoltarea competențelor specifice;
- **domenii de conținut și conținuturi** – reprezintă instrumente necesare pentru dezvoltarea competențelor vizate;
- **sugestii metodologice** – au rolul de a orienta profesorul în proiectarea și organizarea demersului didactic, pentru a reuși să faciliteze formarea/dezvoltarea competențelor.

Compartimentarea programei este următoarea:

- *Notă de prezentare*: pp. 2-3
- *Competențe generale*: p. 4
- *Clasa a IX-a – competențe specifice; domenii de conținut și conținuturi; exemple de activități de învățare*: pp. 5-8
- *Clasa a X-a – competențe specifice; domenii de conținut și conținuturi; exemple de activități de învățare*: pp. 9-11
- *Clasa a XI-a – competențe specifice; domenii de conținut și conținuturi; exemple de activități de învățare*: pp. 12-14
- *Clasa a XII-a – competențe specifice; domenii de conținut și conținuturi; exemple de activități de învățare*: pp. 15-16
- *Sugestii metodologice* – recomandări generale (valabile pentru toate clasele) și specifice (detaliate pe fiecare an de studiu): pp. 17-23

În cadrul rubricii de *Sugestii metodologice* se găsesc anumite noutăți în raport cu vechile programe școlare, utile profesorilor, dar și autorilor de manuale/auxiliare didactice, în vederea structurării/compartimentării lecțiilor/secvențelor didactice, din multiple perspective:

- recomandări privind gestionarea bugetului total de timp, raportat la numărul de ore din planul-cadru de învățământ: alocări orare orientative pentru formarea/dezvoltarea competențelor din programă pe ani de studiu, incluzând compartimentarea conținuturilor valorificate (pp. 21-23);
- clarificări privind terminologia științifică utilizată la clasă în domeniul lingvistic (p. 23);
- precizarea numărului recomandat de texte de bază în limba latină pentru fiecare an de studiu, cu detalieri specifice: tipuri de texte, surse, autori; limite orientative ale dimensiunii textelor alese; număr de texte/autor la clasele X-XII; precizări referitoare la modul de prezentare/abordare a textelor (pp. 24-25);
- recomandări detaliate privind modul de selecție/adaptare/elaborare a textelor în limba latină, pentru uzul la clasă (pp. 25-26);
- precizări punctuale referitoare la evaluare, inclusiv referitoare la transpunerea rezultatelor evaluării în note (pp. 26-27).

De asemenea, rubricile de *Conținuturi* detaliază mai precis, în raport cu vechile programe, noțiunile lingvistice utilizate în procesul de predare-învățare-evaluare, inclusiv sub aspect terminologic. Totodată, conținuturile sunt grupate pentru prima dată în curriculumul școlar al disciplinei în mod explicit pe două niveluri: standard – care presupune cunoașterea/înșușirea noțiunilor teoretice – și operațional, care nu implică memorarea de noțiuni/cunoștințe, ci doar utilizarea lor în contexte practice de limbă, cu suport teoretic/note/explicații scrise la vedere sau cu îndrumări directe ale profesorului în cadrul activității de învățare. Se instituie astfel, în cadrul fiecărei teme/unități de conținut lingvistic, limite precise ale conținuturilor punctuale care necesită însușire/memorare.

În *Anexele 1-2* (pp. 24-27) ale programei sunt prevăzute liste lexicale sau/și recomandări generale privind uzul elementelor de vocabular în limba latină în cadrul demersului didactic, pe ani de studiu, în conformitate cu precizările din rubricile destinate conținuturilor lingvistice.

COMPETENȚE GENERALE

- CG 1. Utilizează elemente/structuri lingvistice din limba latină, pentru înțelegerea avizată a generării cuvintelor/mesajelor în limbile clasice și moderne;**
- CG 2. Traduce din limba latină în limba română texte/secvențe de text, în vederea consolidării abilităților filologice de transfer lingvistic al mesajelor scrise;**
- CG 3. Valorifică aspecte fundamentale ale culturii și civilizației greco-romane, în vederea dezvoltării personalității și asumării identității socioculturale.**

CLASA A IX-A

COMPETENȚE SPECIFICE (CS) ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE (EAI)

CG 1. Utilizează elemente/structuri lingvistice din limba latină, pentru înțelegerea avizată a generării cuvintelor/mesajelor în limbile clasice și moderne

CS 1.1. Citește *viva voce* cuvinte, sintagme și enunțuri în limba latină, pentru consolidarea abilităților de pronunțare corectă în diverse limbi

- compararea alfabetului și a sistemului fonetic al limbii latine cu cel al limbii române (exerciții intuitive de pronunțare), cu identificarea aspectelor identice/similare și a diferențelor;
- despărțirea în silabe a unor termeni în limba latină, cu recunoașterea diftongilor specifici limbii latine;
- stabilirea accentului cuvântului, prin identificarea cantității vocalei din penultima silabă;
- lectura cu voce tare, cursivă, a unor enunțuri/scurte texte în limba latină, cunoscute sau/și la prima vedere.

CS 1.2. Identifică semnificațiile funcționale ale elementelor structurale și morfologice ale părților de vorbire studiate, pentru înțelegerea logică, rațională a gramaticii/lexicului limbii latine și al limbii române

- compararea structurii numelor/verbelor din limba latină cu cele din limba română;
- sesizarea relației dintre categoriile gramaticale și elementele de structură ale formelor nominale/verbale;
- identificarea, pe baza recunoașterii semnificației unor terminații/desinențe/sufixe, a unor mărci/categorii gramaticale, prin analogie cu limba română: gen, caz, număr, persoană, mod, timp etc.;
- recunoașterea sensului etimonului latin, pornind de la cuvinte moștenite/neologice din limba română, din alte limbi romanice/moderne.

CS 1.3. Utilizează avizat elementele lexicale și gramaticale studiate într-o varietate de contexte/aplicații, în limba latină și în limba română, în vederea dezvoltării propriului limbaj și a comunicării în limba română

- clasificarea unor elemente lingvistice pe baza unor criterii comune (lexical, morfologic, semantic etc.);
- recunoașterea și utilizarea corectă a cifrelor romane, în contexte concrete;
- compunere de cuvinte/familii lexicale în limba română, pornind de la un etimon latin;
- sesizarea evoluției semantice a unor cuvinte întâlnite în enunțurile/textele studiate;
- analiza/construcția de forme flexionare (substantive, adjective, grupuri/sintagme nominale, forme verbale), pe baza noțiunilor de morfologie studiate;
- sesizarea intrusului într-o listă de cuvinte în limba latină, cu/fără criterii precizate;
- utilizarea corectă a limbii române în diverse situații de comunicare, pornind de la înțelegerea unor elemente lexicale/gramaticale latine.

CG 2. Traduce din limba latină în limba română texte/secvențe de text, în vederea consolidării abilităților filologice de transfer lingvistic al mesajelor scrise

CS 2.1. Analizează contextual, lexical și gramatical, termeni/unități lexico-gramaticale, în enunțuri scrise în limba latină, pentru a recepta adecvat elemente/structuri ale mesajului scris în limba latină

- alegerea sensului potrivit în context dintr-o listă dată de sensuri, pentru diverse cuvinte polisemantice dintr-un enunț/text;
- identificarea relațiilor sintactice esențiale dintr-un enunț/text latin, prin analogie cu limba română și aplicând noțiunile/regulile gramaticale studiate;
- analiza sintactică de subiecte, predicate, atribute, complemente și circumstanțiale studiate, prin identificarea corectă a termenului regent și, unde este cazul, prin corelarea cazului cu funcția sintactică.

CS 2.2. Traduce în formă scrisă/orală, din limba latină în limba română, cuvinte, sintagme, enunțuri și texte scurte create în scop didactic sau adaptate din autori latini, pentru formarea abilităților filologice de echivalare a mesajului între diverse limbi

- traducerea (de)contextualizată, în limba română, a unor forme flexionare, pe baza categoriilor gramaticale identificate și prin exersarea unor tehnici standardizate de traducere;
- utilizarea coerentă și eficientă a dicționarului latin-român/o limbă modernă, în format tradițional/digital;
- sesizarea aspectelor specifice topicii limbii latine, în contexte practice;
- identificarea relațiilor sintactice esențiale dintr-un enunț/text latin, prin analogie cu limba română;
- traducerea ghidată/autonomă, din limba latină în limba română, a unor sintagme/expresii/enunțuri etc.

CG 3. Valorifică aspecte fundamentale ale culturii și civilizației greco-romane, în vederea dezvoltării personalității și asumării identității socioculturale

CS 3.1. Identifică locuri, personaje, fapte, procese și concepte definitorii pentru civilizația romană, în vederea înțelegerii adecvate a fundamentelor culturii europene

- identificarea unor simboluri romane relevante pentru cultura europeană (acvila, lupoaica, forul/piața centrală, templul, amfiteatrul, teatrul etc.);
- ordonarea logică/cronologică a desfășurării unor evenimente/procese mitice/istorice;
- lectura, rezumarea și desprinderea mesajului global al unor texte relevante referitoare la cultura greco-romană;
- descrieri și comparații de locuri, personaje, evenimente, pe baza unei documentări prealabile;
- identificarea pe hartă a traseului unei călătorii mitice/expediții militare;
- transferul de informație culturală în și din coduri lingvistice/nonlingvistice, pe baza unor texte multimodale (scheme, imagini, secvențe filmate etc.), cu ajutorul instrumentelor digitale.

CS 3.2. Interpretează avizat elementele de cultură și civilizație greco-romană studiate, în vederea integrării în actualitate a ideilor și conceptelor majore ale Antichității clasice

- desprinderea mesajului simbolic, din texte multimodale, transmis de reprezentările și funcțiile zeilor sau/și de profilul personalităților eroice/istorice (valori, atitudini, coduri civice și etice etc.);
- construirea profilului unei personalități mitice/istorice: fapte, atitudini, valori etc.
- recunoașterea, prin descoperire, a valorilor definitorii ale civilizației europene/occidentale din perspectiva culturii greco-romane;
- asocierea, compararea sau disocierea de idei și de imagini, în vederea identificării în lumea contemporană a unor trăsături specifice culturii greco-romane;
- compararea și diferențierea unor modele politice și instituționale romane din perspectiva societății contemporane;
- recunoașterea unor aspecte ale vieții publice/private la romani, identificabile în societatea actuală;
- identificarea în contemporaneitate a unor elemente de patrimoniu local/național/universal, care implică moștenirea civilizației romane sau/și a limbii latine;
- exprimarea orală/scrisă a unui punct de vedere argumentat referitor la aspecte relevante ale moștenirii Antichității greco-romane;
- realizarea și prezentarea rezultatelor unei investigații sau/și ale unui proiect aplicativ, elaborat în echipă, pe o temă de cultură și civilizație greco-romană cu impact în modelarea civilizației europene.

CONȚINUTURI ALE ÎNVĂȚĂRII

Tema integratoare: *AB URBE CONDITA*

Domenii de conținut	Conținuturi	
	NIVELUL STANDARD *	NIVELUL OPERAȚIONAL *
Elemente de limbă latină	<p>1. Elemente practice de fonetică</p> <p>1.1. Alfabetul latin</p> <p>1.2. Scrierea și pronunțarea în limba latină: reguli generale; despărțirea în silabe; diftongi recurenți; reguli de accentuare</p> <p>2. Morfosintaxă</p> <p>2.1. Substantivul</p> <ul style="list-style-type: none"> • formele de bază (de dicționar) • structură: temă, terminație cazuală; morfologie: categorii gramaticale • flexiunea nominală: declinările I, II, III • tehnici de traducere/echivalare a cazurilor din limba latină cu forme flexionare corespondente în limba română <p>2.2. Adjectivul</p> <ul style="list-style-type: none"> • formele de bază (de dicționar) • structură: temă, terminație cazuală; morfologie: categorii gramaticale • adjectivele din clasele I-II • acordul adjectivului; sintagme/grupuri nominale <p>2.3. Pronumele</p> <ul style="list-style-type: none"> • forme de bază, structură, morfologie – aspecte generale • pronumele și adjectivul pronominal posesiv • pronumele relativ (formele de N. și Ac.) <p>2.4. Numeralul</p> <ul style="list-style-type: none"> • forme de bază, structură, morfologie – aspecte generale; valorile numeralului (substantivală, pronominală, adjectivală) • numeralele cardinale 1-10; 100; 1000 • cifrele romane <p>2.5. Verbul: esse; verbele regulate de conjugările I-IV</p> <ul style="list-style-type: none"> • formele de bază (de dicționar) pentru tema prezentului și pentru tema perfectului • structură: temă, sufix, desinență/terminație verbală personală; morfologie: categorii gramaticale • moduri personale construite pe tema prezentului, la diateza (în construcție) activă: <ul style="list-style-type: none"> - indicativul prezent, imperfect, viitor • tema perfectului: indicativul perfect activ • desinențele pasive -tur, -ntur <p>3. Lexic</p> <p>3.1. Prepoziții și conjuncții (sensurile principale):</p> <ul style="list-style-type: none"> • prepozițiile in; ad, ante, post, trans, extra, intra; ex, a(b), cum, pro • conjuncțiile coordonatoare et, -que, atque <p>3.2. Elemente lexicale variate (v. listele din Anexa 1)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • scrierea și pronunțarea corectă a cuvintelor și enunțurilor scrise în limba latină <p>Substantivul:</p> <ul style="list-style-type: none"> • declinările IV-V • distingerea falselor parisilabice/imparisilabice la declinarea a III-a • funcțiile sintactice ale substantivului, în enunțuri/texte aplicative, prin analogie cu limba română (funcțiile studiate în clasele gimnaziale) – subiect; nume predicativ; atribut substantival (inclusiv atributul apozitional); complement direct, indirect, prepozițional; (complement) circumstanțial de: loc, timp, mod, cauză, scop (final); complement de agent. <p>Adjectivul:</p> <ul style="list-style-type: none"> • funcțiile sintactice ale adjectivului, prin analogie cu limba română: atribut adjectival; nume predicativ. <p>Pronumele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • funcțiile sintactice ale pronumelui și ale adjectivului pronominal – după caz, v. <i>supra</i> (funcțiile substantivului, respectiv ale adjectivului) • forme contextuale ale pronumelor personale, reflexive, relative, demonstrative <p>Verbul:</p> <ul style="list-style-type: none"> • forme verbale contextuale la indicativul mai-mult-ca-perfect activ • alte prepoziții cu acuzativul sau/și cu ablativul • alegerea sensului contextual dintre cele propuse în listele de cuvinte

Domenii de conținut	Conținuturi	
	NIVELUL STANDARD *	NIVELUL OPERAȚIONAL *
Cultură și civilizație greco-romană	<p>4. <u>Ab Urbe condita</u></p> <p>4.1. Mituri fondatoare</p> <ul style="list-style-type: none"> • originile romanilor și ale Romei • personalități mitice: Aeneas, Romulus • teme, motive mitice, simboluri, valori fundamentale (etice, civice etc.) în miturile fondatoare <p>4.2 Roma – <u>caput mundi</u>: spațiu, timp, societate</p> <ul style="list-style-type: none"> • societatea romană: stratificarea socială; aspecte generale referitoare la modelele de organizare politică – regalitatea, republica, imperiul • locuri/spații istorice și culturale de referință în lumea greco-romană (Troia, Roma, Pompeii, Carthagina etc.) 	<ul style="list-style-type: none"> • personalități romane • personalități grecești reflectate în texte latine • instituții ale Romei republicane (senatul, consulatul) • influența culturii grecești asupra celei romane • zei greco-romani • elemente de artă greco-romană: forul, arhitectura monumentelor publice, sculptura, pictura murală etc.

* Definierea nivelurilor așteptate de cunoaștere de către elevi a conținuturilor programei școlare este detaliată mai jos și **se aplică la toate clasele liceale (IX-XII)**:

Detaliere	Nivelul STANDARD	Nivelul OPERAȚIONAL
Relația cu competențele	• vizează direct competențele specifice	• vizează indirect competențele specifice, au rol complementar
Tip de demers didactic	• demers teoretic <u>explicit</u> , susținut de exerciții/texte aplicative (conținuturi declarative și aplicative)	• demers teoretic <u>implicit</u> , realizat prin îndrumări și explicații ale profesorului sau prin precizări explicative scrise, în vederea rezolvării unor sarcini de lucru • conținuturile de nivel operațional apar doar în texte/exerciții aplicative
Suport didactic	• suportul didactic (tabele, fișe, note etc.) nu este la vedere	• <u>suportul didactic (tabele, fișe, note etc.) se află la vedere sau/și sunt oferite explicații/îndrumări explicite</u>
Observații	• presupune cunoașterea elementelor teoretice și a algoritmului de rezolvare a sarcinilor de lucru	• <u>nu presupune memorarea</u> elementelor de conținut, ci doar operaționalizarea lor

CLASA A X-A

COMPETENȚE SPECIFICE (CS) ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE (EAI)

CG 1. Utilizează elemente/structuri lingvistice din limba latină, pentru înțelegerea avizată a generării cuvintelor/mesajelor în limbile clasice și moderne

CS 1.1. Citește *viva voce* cuvinte, sintagme, enunțuri și scurte texte în limba latină, pentru consolidarea abilităților de pronunțare corectă în diverse limbi

- stabilirea accentului cuvântului, prin identificarea cantității vocalei din penultima silabă;
- lectura cu voce tare, cursivă, a unor enunțuri/texte în limba latină, cunoscute sau/și la prima vedere

CS 1.2. Identifică semnificațiile funcționale ale elementelor structurale și morfologice ale părților de vorbire studiate, pentru înțelegerea logică, rațională a gramaticii/lexicului limbii latine și al limbii române

- compararea structurii numelor/verbelor din limba latină cu cele din limba română;
- sesizarea relației dintre categoriile gramaticale și elementele de structură ale formelor nominale/verbale;
- identificarea, pe baza recunoașterii semnificației unor terminații/desinențe/sufixe, a unor mărci/categorii gramaticale, prin analogie cu limba română: gen, caz, număr, persoană, mod, timp, diateză etc.;
- recunoașterea sensului etimonului latin, pornind de la cuvinte moștenite/neologice din limba română, din alte limbi romanice/moderne.

CS 1.3. Utilizează avizat elementele lexicale și gramaticale studiate într-o varietate de contexte/aplicații, în limba latină și în limba română, în vederea dezvoltării propriului limbaj și a comunicării în limba română

- construcție/recunoaștere de familii lexicale, arii semantice în limba română, pornind de la elemente lexicale specifice limbii latine;
- exerciții lexicale specifice: derivare cu sufixe și prefixe de origine latină; compunere cu prefixoide și sufixoide de origine latină/greacă; stabilirea unor relații de sinonimie, antonimie etc.;
- sesizarea și corectarea greșelilor frecvente de limbă română (de exemplu, pleonasmul), prin raportare la limba latină;
- recunoașterea și utilizarea corectă a cifrelor romane, în contexte concrete;
- analiza/construcția de forme flexionare (substantive, adjective, pronume, numerale, grupuri/sintagme nominale, forme verbale), pe baza noțiunilor de morfologie studiate;
- traducerea unor sintagme/scurte enunțuri, din limba română în limba latină, cu lexic anexat
- utilizarea corectă a limbii române în diverse situații de comunicare, pornind de la înțelegerea unor elemente lexicale/gramaticale latine.

CG 2. Traduce din limba latină în limba română texte/secvențe de text, în vederea consolidării abilităților filologice de transfer lingvistic al mesajelor scrise

CS 2.1. Analizează contextual, lexical și gramatical, termeni/unități lexico-gramaticale, în enunțuri scrise în limba latină, pentru a recepta adecvat elemente/structuri ale mesajului scris în limba latină

- alegerea sensului potrivit în context dintr-o listă dată de sensuri, pentru diverse cuvinte polisemantice dintr-un enunț/text;
- identificarea relațiilor sintactice la nivelul enunțului și la nivelul frazei, într-un text latin, aplicând noțiunile/regulile gramaticale studiate;
- analiza sintactică de subiecte, predicate, nume predicative, atribute, complemente și circumstanțiale studiate, prin identificarea corectă a termenului regent și, unde este cazul, prin corelarea cazului cu funcția sintactică.

CS 2.2. Traduce în formă scrisă/orală, din limba latină în limba română, enunțuri și texte scurte din autori latini – în original sau ușor adaptate –, pentru formarea abilităților filologice de echivalare a mesajului între diverse limbi

- traducerea (de)contextualizată, în limba română, a unor forme flexionare, pe baza categoriilor gramaticale identificate și prin exersarea unor tehnici standardizate de traducere;
- utilizarea coerentă și eficientă a dicționarului latin-român/o limbă modernă, în format tradițional/digital;
- recunoașterea legăturii logice între secvențele unui enunț/text;
- delimitarea propozițiilor dintr-un text, stabilirea felului lor acestora și a raportului sintactic dintre ele
- traducerea ghidată/autonomă, din limba latină în limba română, a unor enunțuri și texte.

CG 3. Valorifică aspecte fundamentale ale culturii și civilizației greco-romane, în vederea dezvoltării personalității și asumării identității socioculturale

CS 3.1. Identifică locuri, personaje, fapte, procese și concepte definitorii pentru civilizația romană, în vederea înțelegerii adecvate a fundamentelor culturii europene

- ordonarea logică/cronologică a desfășurării unor evenimente/procese istorice;
- lectura, rezumarea și desprinderea mesajului global al unor texte relevante referitoare la istoria romană;
- descrieri și comparații de locuri, personaje, evenimente, pe baza unei documentări prealabile;
- identificarea pe hartă a traseului unei expediții militare;
- transferul de informație culturală în și din coduri lingvistice/nonlingvistice, pe baza unor texte multimodale (scheme, imagini, secvențe filmate etc.), cu ajutorul instrumentelor digitale..

CS 3.2. Interpretează avizat elementele de cultură și civilizație greco-romană studiate, în vederea integrării în actualitate a ideilor și conceptelor majore ale Antichității clasice

- desprinderea mesajului simbolic, din texte multimodale, transmis de profilul personalităților istorice (valori, atitudini, coduri civice și etice etc.);
- construirea profilului unei personalități romane: fapte, atitudini, valori etc.
- recunoașterea, prin descoperire, a valorilor definitorii ale civilizației europene/occidentale din perspectiva culturii greco-romane;
- asocierea, compararea sau disocierea de idei și de imagini, în vederea identificării în lumea contemporană a unor trăsături specifice culturii greco-romane;
- compararea și diferențierea unor modele politice și instituționale romane din perspectiva altor civilizații antice și a societății contemporane;
- exprimarea orală/scrisă a unui punct de vedere argumentat referitor la aspecte relevante ale moștenirii Antichității greco-romane;
- realizarea și prezentarea rezultatelor unei investigații sau/și ale unui proiect aplicativ, elaborat în echipă, pe o temă de istorie romană cu impact în modelarea civilizației europene.

CONȚINUTURI ALE ÎNVĂȚĂRII

Tema integratoare: *SENATUS POPULUSQUE ROMANUS*

Domenii de conținut	Conținuturi	
	NIVELUL STANDARD	NIVELUL OPERAȚIONAL
Elemente de limbă latină	<p>1. Morfologie</p> <p>1.1. Substantivul</p> <ul style="list-style-type: none"> declinările I-III: recapitulare și consolidare declinările IV-V <p>1.2. Adjectivul</p> <ul style="list-style-type: none"> adjectivele din clasele I-II; acordul: recapitulare și consolidare gradele de comparație; comparația neregulată <p>1.3. Pronumele</p> <ul style="list-style-type: none"> pronumele posesiv: recapitulare și consolidare pronumele personal și reflexiv pronumele și adjectivul pronominal relativ și interogativ pronumele și adjectivele pronominale demonstrative <i>hic, is, ille, idem</i>: formele de bază (N. sg., toate genurile) <p>1.4. Verbul: <i>esse</i>; verbele regulate de conjugările I-IV</p> <ul style="list-style-type: none"> formele de bază (de dicționar) – integral modurile personale construite pe <i>tema prezentului</i>, la diateza (în construcție) activă și pasivă moduri personale construite pe <i>tema perfectului</i>, la diateza (în construcție) activă: indicativul mai-mult-ca-perfect infinitivul prezent și perfect, la diateza (în construcție) activă și pasivă participiul perfect pasiv <p>2. Sintaxă</p> <p>2.1. Sintaxa propoziției (intrapropozițională)</p> <ul style="list-style-type: none"> funcții sintactice ale substantivului, pronumelui și numeralului cu valoare substantivală/pronominală funcții sintactice ale adjectivului funcții sintactice ale verbului <p>2.2. Sintaxa frazei (interpropozițională)</p> <ul style="list-style-type: none"> propoziții principale și secundare/subordonate; coordonarea și subordonarea – conectori; delimitarea propozițiilor în frază subordonata relativă atributivă subordonata infinitivală (Ac. + infinitiv) subordonata participială absolută (Abl. absolut) <p>3. Lexic</p> <p>3.1 Elemente lexicale variate (v. listele din Anexa 1)</p>	<p>Pronumele:</p> <ul style="list-style-type: none"> forme contextuale explicate ale pronumelor demonstrative și nehotărâte <p>Verbul – modurile și timpurile studiate:</p> <ul style="list-style-type: none"> verbe deponente verbe semideponente verbe neregulate (<i>posse, ire, ferre</i>) <p>Sintaxa frazei:</p> <ul style="list-style-type: none"> participiul coniunct (participiala relativă) subordonata circumstanțială temporală introdusă prin <i>cum</i> (+ conjunctivul imperfect sau mai-mult-ca-perfect) diverse subordonate cu indicativul/conjunctivul
Cultură și civilizație greco-romană	<p>4. <i>Senatus populusque Romanus</i></p> <p>4.1 Instituțiile republicane; armata romană; conflicte</p> <p>4.2 Imaginea altor societăți/civilizații antice în lumea romană: obiceiuri, instituții, religii etc.</p> <p>4.3 C. Iulius Caesar, <i>Commentarii de bello Gallico</i></p>	

CLASA A XI-A

COMPETENȚE SPECIFICE (CS) ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE (EAI)

CG 1. Utilizează elemente/structuri lingvistice din limba latină, pentru înțelegerea avizată a generării cuvintelor/mesajelor în limbile clasice și moderne

CS 1.1. Citește *viva voce* cuvinte, sintagme, enunțuri și texte în proză în limba latină, pentru dezvoltarea competenței transversale de lectură expresivă a textului literar în alte limbi

- stabilirea accentului cuvântului, prin identificarea cantității vocalei din penultima silabă;
- lectura cu voce tare, cursivă și expresivă, a unor texte în limba latină, cunoscute și la prima vedere

CS 1.2. Identifică semnificațiile funcționale ale elementelor structurale și morfologice ale părților de vorbire studiate, pentru înțelegerea logică, rațională a gramaticii/lexicului limbii latine și al limbii române

- sesizarea relației dintre categoriile gramaticale și elementele de structură ale formelor nominale/verbale;
- identificarea, pe baza recunoașterii semnificației unor terminații/desinențe/sufixe, a unor mărci/categorii gramaticale, prin analogie cu limba română: gen, caz, număr, persoană, mod, timp, diateză etc.;
- recunoașterea sensului etimonului latin, pornind de la cuvinte moștenite/neologice din limba română, din alte limbi romanice/moderne.

CS 1.3. Utilizează avizat elementele lexicale și gramaticale studiate într-o varietate de contexte/aplicații, în limba latină și în limba română, în vederea dezvoltării propriului limbaj și a comunicării în limba română

- construcție/recunoaștere de familii lexicale, arii semantice în limba română, pornind de la elemente lexicale specifice limbii latine;
- exerciții lexicale specifice: derivare cu sufixe și prefixe de origine latină; compunere cu prefixoide și sufixoide de origine latină/greacă; stabilirea unor relații de sinonimie, antonimie etc.;
- recunoașterea și utilizarea corectă a cifrelor romane, în contexte concrete;
- analiza/construcția de forme flexionare (substantive, adjective, pronume, numerale, verbe), pe baza noțiunilor morfologice studiate;
- utilizarea corectă a limbii române în diverse situații de comunicare, pornind de la înțelegerea unor elemente lexicale/gramaticale latine.

CG 2. Traduce din limba latină în limba română texte/secvențe de text, în vederea consolidării abilităților filologice de transfer lingvistic al mesajelor scrise

CS 2.1. Analizează contextual, lexical și gramatical, termeni/unități lexico-gramaticale, în enunțuri scrise în limba latină, pentru a recepta adecvat elemente/structuri ale mesajului scris în limba latină

- alegerea sensului potrivit în context dintr-o listă dată de sensuri, pentru diverse cuvinte polisemantice dintr-un enunț/text;
- identificarea relațiilor sintactice la nivelul enunțului și la nivelul frazei, într-un text latin, aplicând noțiunile/regulile gramaticale studiate;
- analiza sintactică de subiecte, predicate, nume predicative, atribute, complemente și circumstanțiale studiate, prin identificarea corectă a termenului regent și, unde este cazul, prin corelarea cazului cu funcția sintactică;
- identificarea, în textele studiate, de specii/valori cazuale specifice limbii latine

CS 2.2. Traduce în formă în formă preponderent scrisă, din limba latină în limba română, texte din literatura epocii republicane (Caesar, Sallustius, Cicero) – în original, cu note explicative –, pentru formarea abilităților filologice de echivalare a mesajului între diverse limbi

- utilizarea coerentă și eficientă a dicționarului latin-român/o limbă modernă, în format tradițional/digital;
- recunoașterea legăturii logice între secvențele unui enunț/text;
- delimitarea propozițiilor dintr-un text, stabilirea felului lor acestora și a raportului sintactic dintre ele
- traducerea autonomă, din limba latină în limba română, a unor enunțuri și texte.

CG 3. Valorifică aspecte fundamentale ale culturii și civilizației greco-romane, în vederea dezvoltării personalității și asumării identității socioculturale

CS 3.1. Identifică, în texte literare latine din epoca republicană, locuri, personaje, fapte, procese, concepte, curente culturale definitorii pentru civilizația romană, în vederea înțelegerii adecvate a fundamentelor culturii europene

- *ordonarea logică/cronologică a desfășurării unor evenimente/procese istorice;*
- *lectura, rezumarea și desprinderea mesajului global al unor texte relevante pentru cultura greco-romană;*
- *completarea de texte lacunare în limba română, referitoare la diverse aspecte istorice, instituționale și literare ale epocii republicane;*
- *evidențierea, în textele studiate, a trăsăturilor curentelor culturale, literare, retorice studiate;*
- *transferul de informație culturală în și din coduri lingvistice/nonlingvistice, pe baza unor texte multimodale (scheme, imagini, secvențe filmate etc.), cu ajutorul instrumentelor digitale.*

CS 3.2. Analizează literar texte traduse/bilingve, din literatura latină a epocii republicane, pentru consolidarea competențelor culturale transversale (limbi și literaturi clasice și moderne, filosofie, istorie, estetică etc.)

- *contextualizarea adecvată, la nivel istoric/literar, a textelor studiate;*
- *identificarea în textele studiate, dar și în texte la prima vedere, de concepte, idei, principii etice/estetice etc. din cultura greco-romană, valorificate de textele propuse;*
- *analiza literară a temei/subiectului, a ideilor și conceptelor majore din textele supuse analizei, cu identificarea de cuvinte-cheie și secvențe relevante;*
- *comentarea rolului procedeelelor artistice studiate în construcția ideilor/mesajului textului;*
- *elaborarea, în limba română, de eseuri literare/comentarii structurate de texte literare;*
- *dezbateră pe echipe, pe baza unei teze care valorifică aspecte esențiale ale textelor literare studiate;*
- *realizarea și prezentarea rezultatelor unei investigații sau/și ale unui proiect aplicativ, elaborat în echipă, pe o temă de literatură latină cu impact în modelarea civilizației europene.*

CONȚINUTURI ALE ÎNVĂȚĂRII

Tema integratoare: *RES PUBLICA ROMANA*

Domenii de conținut	Conținuturi	
	NIVELUL STANDARD	NIVELUL OPERAȚIONAL
Limba latină	<p>1. Morfologie</p> <p>1.1. Substantivul și adjectivul: recapitulare și consolidare</p> <p>1.2. Pronumele</p> <ul style="list-style-type: none"> • pronumele personal, reflexiv, posesiv, relativ, interogativ; adjectivale corespondente: recapitulare și consolidare • pronumele și adjectivale pronominale demonstrative <i>hic, is, ille, idem, ipse, iste</i> <p>1.3. Numeralul</p> <ul style="list-style-type: none"> • recapitulare și consolidare în textele studiate <p>1.4. Verbul – se adaugă la modurile și timpurile studiate în clasele IX-X:</p> <ul style="list-style-type: none"> • timpurile indicativului și ale conjunctivului • imperativul prezent activ • infinitivul viitor activ și pasiv • participiul prezent și viitor activ • gerunziul • supinul • verbe deponente • verbele neregulate <i>posse, velle, ire, ferre</i> și compuşii lor <p>2. Sintaxă</p> <p>2.1. Sintaxa propoziției (intrapropozițională)</p> <ul style="list-style-type: none"> • funcțiile sintactice studiate în clasele IX-X – exersare și fixare <p>2.2. Sintaxa frazei (interpropozițională)</p> <ul style="list-style-type: none"> • subordonatele infinitivale (Ac. + inf. – consolidare; N. + inf.), cu funcție completivă, subiectivă, atributivă (explicativă) • participiul conjunct (participiala relativă) • subordonatele relative circumstanțiale • subordonatele conjunctivale • subordonatele interogative indirecte <p>3. Lexic</p> <p>3.1. Elemente lexicale variate (v. precizările din Anexa 2)</p>	<p>Pronumele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • forme contextuale explicate ale pronumelor nehotărâte <p>Verbul:</p> <ul style="list-style-type: none"> • timpurile compuse ale modurilor personale • verbe semideponente • verbe defecte (<i>coepi, meminī, consuevi</i>) și neregulate (compuşii ai lui <i>esse, nolle, male</i> etc.) <p>Sintaxa propoziției:</p> <ul style="list-style-type: none"> • specii/valori cazuale <p>Sintaxa frazei:</p> <ul style="list-style-type: none"> • subordonate circumstanțiale cu indicativul/conjunctivul • stilul indirect – <i>oratio obliqua</i>
Literatura latină	<p>4. Res publica Romana</p> <p>4.1. Omul politic</p> <ul style="list-style-type: none"> • M. Tullius Cicero, <i>In Catilinam</i>; alte două texte la alegere (dintr-un alt discurs și dintr-o operă etică/filosofică sau retorică) • Sallustius, <i>De coniuratione Catilinae</i> sau/și <i>De bello lugurthino</i> <p>4.2. Omul apolitic</p> <ul style="list-style-type: none"> • Catullus, <i>Carmina</i> 	<p>Omul politic</p> <ul style="list-style-type: none"> • Caesar, <i>Commentarii de bello Gallico</i> sau/și <i>De bello civili</i>

CLASA a XII-a

COMPETENȚE SPECIFICE (CS) ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE (EAI)

CG 1. Utilizează elemente/structuri lingvistice din limba latină, pentru înțelegerea avizată a generării cuvintelor/mesajelor în limbile clasice și moderne

CS 1.1. Citește *viva voce* cuvinte, sintagme, versuri/scurte texte în proză și poetice în limba latină, pentru dezvoltarea competenței transversale de lectură expresivă a textului literar în alte limbi

- recunoașterea în textele poetice studiate a unor elemente minimale de prozodie și metrică (realizarea de scheme metrice pentru hexametri și pentametri);
- scandarea unor versuri în hexametri sau/și în distih elegiac;
- lectura cu voce tare, cursivă și expresivă, a unor texte în limba latină, cunoscute și la prima vedere.

CS 1.2. Identifică semnificațiile funcționale ale elementelor structurale și morfologice ale părților de vorbire studiate, pentru înțelegerea logică, rațională a gramaticii/lexicului limbii latine și al limbii române

- sesizarea relației dintre categoriile gramaticale și elementele de structură ale formelor nominale/verbale;
- identificarea, pe baza recunoașterii semnificației unor terminații/desinențe/sufixe, a unor mărci/categorii gramaticale, prin analogie cu limba română: gen, caz, număr, persoană, mod, timp, diateză etc.;
- recunoașterea sensului etimonului latin, pornind de la cuvinte moștenite/neologice din limba română, din alte limbi romanice/moderne.

CS 1.3. Utilizează avizat elementele lexicale și gramaticale studiate într-o varietate de contexte/aplicații, în limba latină și în limba română, în vederea dezvoltării propriului limbaj și a comunicării în limba română

- construcție/recunoaștere de familii lexicale, arii semantice în limba română, pornind de la elemente lexicale specifice limbii latine;
- analiza de forme flexionare (substantive, adjective, pronume, numerale, verbe), pe baza noțiunilor morfologice studiate;
- utilizarea corectă a limbii române în diverse situații de comunicare, pornind de la înțelegerea unor elemente lexicale/gramaticale latine.

CG 2. Traduce din limba latină în limba română texte/secvențe de text, în vederea consolidării abilităților filologice de transfer lingvistic al mesajelor scrise

CS 2.1. Analizează contextual, lexical și gramatical, termeni/unități lexico-gramaticale, în enunțuri scrise în limba latină, pentru a recepta adecvat elemente/structuri ale mesajului scris în limba latină

- alegerea sensului potrivit în context dintr-o listă dată de sensuri, pentru diverse cuvinte polisemantice dintr-un enunț/text;
- identificarea relațiilor sintactice la nivelul enunțului și la nivelul frazei, într-un text latin, aplicând noțiunile/regulile gramaticale studiate;
- analiza sintactică de subiecte, predicate, nume predicative, atribute, complemente și circumstanțiale studiate, prin identificarea corectă a termenului regent și, unde este cazul, prin corelarea cazului cu funcția sintactică

CS 2.2. Traduce în formă în formă preponderent scrisă, din limba latină în limba română, texte din literatura epocii imperiale (poezie și proză) – în original, cu note explicative –, pentru formarea abilităților filologice de echivalare a mesajului între diverse limbi

- utilizarea coerentă și eficientă a dicționarului latin-român/o limbă modernă, în format tradițional/digital;
- recunoașterea legăturii logice între secvențele unui enunț/text;
- delimitarea propozițiilor dintr-un text, stabilirea felului lor acestora și a raportului sintactic dintre ele
- traducerea autonomă, din limba latină în limba română, a unor enunțuri și texte.

CG 3. Valorifică aspecte fundamentale ale culturii și civilizației greco-romane, în vederea dezvoltării personalității și asumării identității socioculturale

CS 3.1. Identifică, în texte literare latine din epoca imperială, locuri, personaje, fapte, procese, concepte, curente culturale definitorii pentru civilizația romană

- lectura, rezumarea și desprinderea mesajului global al unor texte relevante pentru cultura greco-romană;
- completarea de texte lacunare în limba română, referitoare la diverse aspecte istorice, instituționale și literare ale epocii republicane;
- evidențierea, în textele studiate, a trăsăturilor curentelor culturale, literare, retorice studiate;
- transferul de informație culturală în și din coduri lingvistice/nonlingvistice, pe baza unor texte multimodale (scheme, imagini, secvențe filmate etc.), cu ajutorul instrumentelor digitale.

CS 3.2. Analizează literar texte traduse/bilingve, din literatura latină a epocii imperiale, pentru consolidarea competențelor culturale transversale (limbi și literaturi clasice și moderne, filosofie, istorie, estetică etc.)

- contextualizarea adecvată, la nivel istoric/literar, a textelor studiate;
- identificarea în textele studiate, dar și în texte la prima vedere, de concepte, idei, principii etice/estetice etc. din cultura greco-romană, valorificate de textele propuse;
- analiza literară a temei/subiectului, a ideilor și conceptelor majore din textele supuse analizei, cu identificarea de cuvinte-cheie și secvențe relevante;
- comentarea rolului procedeele artistice studiate în construcția ideilor/mesajului textului;
- elaborarea, în limba română, de eseuri literare/comentarii structurate de texte literare;
- realizarea și prezentarea rezultatelor unei investigații sau/și ale unui proiect aplicativ, elaborat în echipă, pe o temă de cultură și civilizație greco-romană cu impact în modelarea civilizației europene.

CONȚINUTURI ALE ÎNVĂȚĂRII**Tema integratoare: IMPERIUM ROMANUM**

Domenii de conținut	Conținuturi	
	NIVELUL STANDARD	NIVELUL OPERAȚIONAL
Limba latină	1. Morfosintaxă 1.1. Morfosintaxa studiată în clasele IX-XI: recapitulare și consolidare pe baza textelor de bază 1.2. Propozițiile subordonate circumstanțiale <ul style="list-style-type: none"> • conectori specifici și nespecifici; recunoaștere pe text 2. Lexic 2.1. Elemente lexicale variate (v. precizările din Anexa 2)	Morfosintaxă: <ul style="list-style-type: none"> • elemente morfologice și sintactice nestudiate, întâlnite în textele de bază
Literatura latină	3. Imperium Romanum 3.1 Poezie <ul style="list-style-type: none"> • P. Vergilius Maro, <i>Aeneis</i> • Q. Horatius Flaccus, <i>Carmina</i> • P. Ovidius Naso, <i>Tristia/Epistulae ex Ponto/Metamorphoses</i> – la alegere 3.2 Proză <ul style="list-style-type: none"> • Petronius, <i>Satyricon</i> • Seneca/Titus Livius/Tacitus – la alegere 	Poezie: <ul style="list-style-type: none"> • Lucretius, <i>De rerum natura</i> * Proză: <ul style="list-style-type: none"> • Sf. Augustin, <i>Confessiones</i>

* Din opera precursorului republican al poezilor epicureici din epoca imperială se va studia un text relevant pentru trăsăturile epicureismului în literatura latină.

SUGESTII METODOLOGICE

1. Alocări orare recomandate (orientative)

Clasa a IX-a

Formarea/ Dezvoltarea competențelor generale și specifice	Conținuturi. Demersuri de predare – învățare. Exerciții/Texte aplicative	Număr de ore	Observații
1. Utilizează elemente/structuri lingvistice din limba latină, pentru înțelegerea avizată a generării cuvintelor/mesajelor în limbile moderne;	• elemente de fonetică	1-2	
	• substantivul 3-4 <i>texte de bază</i>	7-8	
	• adjectivul 1-2 <i>texte de bază</i>	4	
	• pronumele 1 <i>text de bază</i>	3	
	• numeralul	1	valorificat într-un text de bază pentru altă parte de vorbire
	• verbul 3-4 <i>texte de bază</i>	6	
TOTAL de ore		22-24	
3. Valorifică aspecte fundamentale ale culturii și civilizației greco-romane, în vederea dezvoltării personalității și asumării identității socioculturale.	• miturile fondatoare	2-3	
	• Roma – <i>caput mundi</i> ; spațiu, timp, societate	2-3	
	TOTAL de ore		4-6
Evaluări sumative și feedback (teste scrise, proiecte etc.)	v. <i>supra</i> (evaluarea competențelor, pe baza conținuturilor studiate)	4	
Programe naționale extracurriculare (<i>Școala altfel, Săptămâna verde</i>)		2	
Ora introductivă; ora finală		2	
TOTAL general de ore		36	

Clasa a X-a

Formarea/ Dezvoltarea competențelor generale și specifice	Conținuturi. Demersuri de predare – învățare. Exerciții/Texte aplicative	Număr de ore	Observații
1. Utilizează elemente/structuri lingvistice din limba latină, pentru înțelegerea avizată a generării cuvintelor/mesajelor în limbile moderne;	• substantivul 1-2 <i>texte de bază</i>	4-5	inclusiv funcțiile sintactice
	• adjectivul 2-3 <i>texte de bază</i>	4	inclusiv funcțiile sintactice
	• pronumele 1 <i>text de bază</i>	3	inclusiv funcțiile sintactice
2. Traduce din limba latină în limba română texte/secvențe de text, în vederea consolidării abilităților filologice de transfer lingvistic al mesajelor scrise.	• numeralul	---	valorificat în texte
	• verbul și propozițiile studiate 5-6 <i>texte de bază</i>	10-12	inclusiv funcțiile sintactice
	TOTAL de ore		22-24
3. Valorifică aspecte fundamentale ale culturii și civilizației greco-romane, în vederea dezvoltării personalității și asumării identității socioculturale.	• instituțiile republicii; armata	2-3	
	• imaginea altor societăți/civilizații antice în lumea romană: obiceiuri, instituții, religii etc.	2-3	
	TOTAL de ore		4-6
Evaluări sumative și feedback (teste scrise, proiecte etc.)	v. <i>supra</i> (evaluarea competențelor, pe baza conținuturilor studiate)	4	
Programe naționale extracurriculare (<i>Școala altfel, Săptămâna verde</i>)		2	
Ora introductivă; ora finală		2	
TOTAL general de ore		36	

Clasa a XI-a

Formarea/ Dezvoltarea competențelor generale și specifice	Conținuturi. Demersuri de predare – învățare. Exerciții/Texte aplicative	Număr de ore	Observații
1. Utilizează elemente/structuri lingvistice din limba latină, pentru înțelegerea avizată a generării cuvintelor/mesajelor în limbile moderne; 2. Traduce din limba latină în limba română texte/secvențe de text, în vederea consolidării abilităților filologice de transfer lingvistic al mesajelor scrise.	• substantivul și adjectivul <i>1 text de bază</i>	4	
	• pronumele <i>1 text de bază</i>	4	
	• numeralul	---	valorificat în texte
	• verbul <i>3-4 texte de bază</i>	12	
	• construcțiile infinitivale și participiale <i>3-4 texte de bază</i>	12	
	• relativele circumstanțiale <i>1 text de bază</i>	2	
	• subordonatele conjunctivale <i>1 text de bază</i>	3	
	• subordonatele interogative indirecte <i>1 text de bază</i>	3	
	TOTAL de ore	40	
3. Valorifică aspecte fundamentale ale culturii și civilizației greco-romane, în vederea dezvoltării personalității și asumării identității socioculturale.	• omul politic al epocii republicane: Sallustius, Cicero <i>(texte de bază – v. supra)</i>	12-14*	Caesar: 4-5 texte Cicero: 5-6 texte Sallustius: 2 texte
	• omul apolitic al epocii: Catullus <i>2-3 texte de bază</i>	4-6*	Catullus: 2-3 texte
		TOTAL de ore	18
Evaluări sumative și feedback (teste scrise, proiecte etc.)	v. supra (evaluarea competențelor, pe baza conținuturilor studiate)	8	
Programe naționale extracurriculare (<i>Școala altfel, Săptămâna verde</i>)		4	
Ora introductivă; ora finală		2	
TOTAL general de ore		72	

Clasa a XII-a

Formarea/ Dezvoltarea competențelor generale și specifice	Conținuturi. Demersuri de predare – învățare. Exerciții/Texte aplicative	Număr de ore	Observații
CS asociate CG1 și CG 2	• morfosintaxa studiată – consolidare	---	valorificată în texte
	• subordonatele circumstanțiale <i>1 text de bază (v. infra)</i>	2	
		TOTAL de ore	2
3. Valorifică aspecte fundamentale ale culturii și civilizației greco-romane, în vederea dezvoltării personalității și asumării identității socioculturale.	• omul roman în poezia epocii imperiale: Vergilius, Horatius, Ovidius	16-20*	Lucretius: 1 text Vergilius: 2-3 texte Horatius: 2-3 texte Ovidius: 1-2 texte
	• omul roman în proza epocii imperiale: Petronius; la alegere – Seneca/Titus Livius/Tacitus; Sf. Augustin	4-8*	- Petronius: 1 text - un prozator la alegere: 1 text - Sf. Augustin: 1 text
		TOTAL de ore	24
Evaluări sumative și feedback (teste scrise, proiecte etc.)	v. supra (evaluarea competențelor, pe baza conținuturilor studiate)	4	
Programe naționale extracurriculare (<i>Școala altfel, Săptămâna verde</i>)		2	
Ora introductivă; ora finală		2	
TOTAL general de ore		34	

* ore rezervate studiului literaturii latine: traducerea de texte sau și analiza literară a unor texte traduse/bilingve.

Notă:

- Alocările orare de mai sus trebuie privite drept o recomandare generală, cu caracter orientativ pentru structurarea demersului didactic în mod realist și eficient. Ele **nu** constituie însă un substitut al planificărilor calendaristice, elaborate în mod individual de către profesori, care vor ține cont de toate aspectele implicate: precizări din diverse acte normative incidente, note/instrucțiuni ale ministerului educației, numărul total de ore alocate disciplinei, numărul total de săptămâni de școală în fiecare an școlar, specializarea elevilor (*filologie; științe sociale*); particularități ale grupului-țintă etc.
- Totalurile orare propuse includ orele la dispoziția profesorului, care va ține cont în proiectarea demersului didactic de faptul că 25% din numărul de ore poate fi alocat în funcție de nevoile grupului de elevi vizat, fiind astfel la decizia acestuia gestionarea respectivului buget de timp.

2. Abordarea conținuturilor lingvistice și a conținuturilor cultural-civilizaționale. Metode/demersuri/strategii didactice recomandate

Demersul didactic se concentrează în procesul de formare/dezvoltare a competențelor generale și specifice, așa cum reiese din însuși numele disciplinei de studiu, în primul rând pe valorificarea conținuturilor lingvistice, de limbă latină, studiate în contexte relevante din perspectiva culturii și civilizației greco-romane. Se pot construi, pe lângă secvențele didactice dedicate aspectelor culturale din programă, lecții distincte de cultură și civilizație, dar, în ciclul inferior al liceului (clasele a IX-a și a X-a), tratarea sistematică a aspectelor cultural-civilizaționale nu va depăși 20% din bugetul de timp total alocat într-un an formării tuturor competențelor specifice din programa școlară. La clasa a XI-a, pentru formarea/dezvoltarea competențelor specifice 3.1 și 3.2 (care valorifică domeniul de conținut *Literatură latină*) poate atinge limita de 30% din bugetul de timp anual, iar la clasa a XII-a dezvoltarea competențelor specifice asociate competenței generale nr. 3 poate constitui chiar principalul (dar nu singurul) obiectiv al demersului didactic.

Introducerea conținuturilor lingvistice trebuie să respecte principiul gradualității, prin raportare permanentă la formarea competențelor specifice, mai ales la cele asociate traducerii de text. De aceea se va evita, de exemplu, parcurgerea tradițională mai întâi a formelor, categoriilor și flexiunii numelui, pentru a trece apoi la problematica verbului: alternanța nume – verb permite o apropiere mai rapidă de abilitățile de a traduce enunțuri/texte, aspect mult mai important decât construirea etapizată de paradigme flexionare. Conținuturile de limbă au fost repartizate pe două niveluri complementare: nivelul standard – constituie baza cunoașterii teoretice și practice a faptelor de limba; nivelul operațional – conținuturile respective se regăsesc doar în aplicații și necesită suport didactic la vedere (fișe de lucru, tabele sinoptice, note/precizări scrise complementare etc.) sau îndrumări explicite din partea profesorului.

De asemenea, este obligatorie *raportarea la aspectele corespondente din limba română*: profesorul va identifica astfel inclusiv nevoile elevilor de consolidare a cunoștințelor și competențelor de limbă română, aspecte care vor fi tratate în mod diferențiat, în funcție de nivelul elevilor.

Corelarea elementelor cultural-civilizaționale antice cu cele ale lumii contemporane reprezintă un deziderat care trebuie urmărit în permanență: vor fi vizate idei, imagini, valori, atitudini, comportamente, idealuri comune. Anumite *lecții/unități* tematice pot fi proiectate în integritate de profesor pe acest principiu. Activitățile de învățare și strategiile de lucru propuse trebuie să ia permanent în considerare experiența elevilor, particularitățile lor de vârstă și să permită valorizarea pozitivă a acestora. Profesorul va avea în vedere în mod constant raportarea demersului didactic nu doar la competențele disciplinei, ci și la profilul de formare al absolventului de liceu.

Se vor evita activitățile frontale exhaustive, mai ales cele teoretice; demersul didactic va fi structurat pe activități de învățare clare, coerente și eficiente în raport cu competențele specifice vizate. Conținuturile valorificate nu vor fi tratate ca scop în sine, nici nu vor fi evaluate sub aspectul însușirii mecanice de cunoștințe teoretice.

Se recomandă, în vederea stimulării implicării elevilor în procesul de învățare, realizarea, în fiecare an de studiu, a unor proiecte didactice sau investigații în echipă, pe teme de cultură și civilizație greco-romană sau de literatură latină, care să implice documentarea (surse în format tradițional – enciclopedii, dicționare mitologice, atlase istorice, alte lucrări științifice; surse digitale).

Demersul didactic poate fi structurat/completat prin strategii/metode de învățare diverse, precum (dar nu exclusiv): brainstormingul; conversația euristică dirijată; învățarea intuitivă; învățarea pe baza teoriei pașilor mărunți; problematizarea; dezbaterile; concursul; uzul coerent al

instrumentelor digitale în proiectarea și realizarea activităților la clasă; activități în echipă/perechi, în alternanță cu lucrul individual etc.

În ceea ce privește **terminologia** științifică aferentă gramaticii limbii latine, prezenta programă optează, în cele mai multe dintre situații, pentru păstrarea terminologiei specifice studiului limbii latine în învățământul liceal, care se regăsește, de altfel, și în documentele curriculare, respectiv în manualele școlare din majoritatea sistemelor europene de educație. Având în vedere însă necesitatea ca elevii să aibă cât mai puține situații în care să folosească termeni științifici diferiți pentru aceeași noțiune, în funcție de disciplina studiată, în programă apar următoarele noutăți/modificări de normă terminologică față de programele școlare anterioare, determinate de terminologia utilizată în cazul gramaticii limbii române studiate în gimnaziu:

- valoarea pronominală a numeralului, pe lângă cea substantivală și cea adjectivală;
- complementul indirect – se rezumă la ocurențele sale în cazul D. sau G.;
- complementul prepozițional – construit la cazul Abl. sau Ac.;
- pentru funcția de *circumstanțial*, programa lasă posibilitatea profesorilor de a opta fie pentru termenul de *complement circumstanțial*, fie pentru echivalarea cu cel din limba română – *circumstanțial*; în cele mai multe dintre programele/manualele europene, circumstanțialul este definit în continuare ca un tip de *complement*;
- pentru *diateză*, având în vedere argumentul de mai sus, se poate opta fie pentru acest termen, fie pentru *construcție (activă/pasivă)*.

Pronunțarea este, de asemenea, lăsată la latitudinea profesorilor/manualelor școlare. Pe de o parte, există argumente științifice puternice pentru ambele variante (tradițională și *restituta*), consacrate atât în învățământul românesc, cât și în cel european; pe de altă parte, aceste aspecte nu afectează înțelegerea limbii și a mecanismelor de generare a mesajului în limba latină.

Conținuturile lingvistice (gramaticale, lexicale) vor fi structurate în lecții care pornesc de la un text în limba latină relevant inclusiv sub aspectul integrării în spațiul tematic de cultură și civilizație (clasele IX-X) sau de literatură (clasele XI-XII) propus, numit în cele ce urmează **text de bază**.

3. Textele de bază în limba latină

3.1. Repartizarea textelor de bază în limba latină

Clasa	Tipuri de texte. Surse	Număr de texte	Dimensiune orientativă	Observații
a IX-a	• texte elaborate de profesori/autori de manuale sau adaptate masiv din surse antice	4-5	15-40 de cuvinte	
	• texte adaptate din diverși autori latini: Titus Livius, Caesar, C. Nepos, Suetonius, Plinius Maior/Iunior, Aulus Gellius etc.	3-4	20-40 de cuvinte	
	• inscripții antice	1-2	15-40 de cuvinte	
	TOTAL texte de bază	8-11		
a X-a	• texte ușor adaptate și originale din C. Iulius Caesar, De bello Gallico	9-12	40-70 de cuvinte	
	TOTAL texte de bază	9-12		
a XI-a	• C. Iulius Caesar, De bello Gallico/De bello civili	4-5	50-100 de cuvinte	Autorul nu va fi valorificat și pentru CG 3 – literatură.
	• C. Sallustius Crispus, De coniuratione Catilinae sau/și De bello Iugurthino	2	50-80 de cuvinte	
	• M. Tullius Cicero, In Catilinam și alte două opere la alegere	5-6	50-100 de cuvinte	Unele texte pot fi studiate exclusiv în variantă bilingvă.
	• C. Valerius Catullus, Carmina	2-3	8-16 versuri	Un text poate fi studiat exclusiv în variantă bilingvă.
	TOTAL texte de bază	13-16		

a XII-a	• T. Lucretius Caro, <i>De rerum natura</i>	1	8-12 versuri	Textul va fi valorificat doar pentru ilustrarea epicureismului.
	• P. Vergilius Maro, <i>Aeneis</i>	2-3	8-15 versuri	
	• Q. Horatius Flaccus, <i>Carmina</i>	2-3	8-16 versuri	Un text poate fi ales din <i>Epode</i> .
	• P. Ovidius Naso, <i>Tristia/Epistulae ex Ponto/Metamorphoses</i>	1-2	8-12 versuri	text(e) la alegere din operele menționate
	• Petronius, <i>Satyricon</i>	1	50-80 de cuvinte	
	• Seneca/Titus Livius/Tacitus	1	50-80 de cuvinte	text la alegere din orice operă
	• Sf. Augustin, <i>Confessiones</i>	1	50-80 de cuvinte	
	TOTAL texte de bază	9-12		<i>Se recomandă ca cel puțin 50% dintre texte să fie studiate exclusiv în variantă bilingvă.</i>
TOTAL general de texte de bază		39-51		

Notă:

- Numărul de cuvinte dintr-un text este orientativ (limitele propuse în repartizarea de mai sus nu sunt absolute) și poate varia în funcție de dificultatea/complexitatea lexico-gramaticală a textului, precum și de timpul alocat studiului acestuia – una sau mai multe ore.
- În cazul textelor bilingve (textul original însoțit de o traducere literară în limba română), dimensiunile acestora pot fi mai mari decât limitele propuse mai sus, întrucât nu presupun alocare de timp pentru traducerea lor.

3.2. Precizări privind selecția/adaptarea/elaborarea și valorificarea textelor de bază

Se recomandă următoarele **repere** de alegere sau, după caz, de adaptare ori de elaborare a textului de bază, utile profesorilor de la clasă și autorilor de manual:

- pasajul trebuie să reflecte deopotrivă noțiunile lingvistice și cultural-civilizaționale vizate, într-un context natural de interferență;
- elementele noi de gramatică vor apărea într-o formă cât mai intuitivă, nu într-un uz particular sau mai rar întâlnit în latina clasică; elementele deja studiate care au un impact decisiv în înțelegerea articulării sensului textului (de exemplu, la clasa a IX-a, substantive la declinările I – III, verbe la indicativ prezent și imperfect) trebuie reflectate permanent în texte, în special pentru deprinderea situațiilor complexe (e.g. traducerea ablativului fără prepoziție exprimată, trecerea formelor verbale la diateza pasivă în latină română etc.).
- mesajul textului să aibă un grad înalt de autonomie, de preferință fără a presupune cunoașterea nuanțată a contextului; interesează nu doar funcția formativă la nivel lingvistic și cultural, ci și modul concret în care textul creează *per se* un mesaj inteligibil și incitant pentru nivelul de școlaritate și orizontul de așteptare al elevilor;
- conținutul textului trebuie să permită, de regulă, organizarea unor demersuri eficiente de transfer interdisciplinar, atât în domeniul limbii, cât și în cel cultural/literar;
- adecvarea dimensiunii și structurii: se respectă principoul introducerii a textelor sub raportul complexității/dimensiunilor; de exemplu, la clasa a IX-a niciun text nu ar trebui să conțină fraze alcătuite din mai mult de trei propoziții, dintre care una singură subordonată (introdusă prin pronume relativ/conjuncție monosemantică sau cu un singur sens dominant, ușor identificabil în dicționar);
- textul va include și conținuturi doar de nivel operațional, cu precizări utile, explicații/îndrumări (nivelul standard rămâne însă dominant);
- textul trebuie însoțit de elemente-suport adecvate: titlu sugestiv, scurtă introducere de contextualizare, vocabular anexat, imagini relevante pentru mesajul textului, explicații suficiente și lămuritoare pentru traducerea cuvintelor/secvențelor dificile sau chiar traducerea unor pasaje problematice;

- sursele textelor sunt cele precizate mai sus (v. 3.10); la clasa a IX-a există un grad înalt de autonomie a profesorului în a alege surse cât mai variate (pot fi alese inclusiv unele texte epigrafice, juridice, texte medievale sau chiar moderne scrise în limba latină);
- adaptarea textelor (la clasele a IX-a și parțial a X-a) trebuie să țină cont atât de interesul formativ al elevului, cât și de dezideratul păstrării spiritului limbii, a topicii și a formulărilor uzuale din latina clasică, de aceea se va urmări realizarea unui just raport între reformulare/omiterea unor secvențe de text și păstrarea textului original;
- în alegerea textelor, profesorul poate face unele diferențieri, din perspectiva conținutului de informații și idei, în funcție de domeniile de interes ale specializării elevilor – de exemplu, la clasa a IX-a, poate exista o pondere mai mare a textelor de bază cu caracter istoric sau epigrafic pentru specializarea *Științe sociale*;
- pot fi alese, mai ales în cazul claselor din ciclul superior al liceului (XI-XII), texte de bază cărora să le fie alocate mai multe ore, în funcție de complexitatea acestora, de competențele specifice vizate și de activitățile de învățare propuse.

4. Evaluarea – instrumente și standarde de evaluare

Tipurile și instrumentele de evaluare vor fi alese în funcție de *competențele specifice vizate de evaluare, cu valorificarea clară și adecvată în raport cu competența/competențele vizate a conținuturilor din programa școlară*. De asemenea, în proiectarea evaluărilor sumative, se va ține cont că acestea se susțin la finalul fiecărei unități de învățare și se transpun, de regulă, în note.

Se recomandă ca, pe lângă evaluările scrise sub forma testelor și evaluările orale/practice, să fie valorificate în fiecare an de studiu și instrumente de evaluare complementare, precum:

- observarea sistematică (pe baza unei fișe de observare), care poate fi cuantificată în notă, pe baza unor punctaje corecte din punct de vedere docimologic, clare și anticipabile pentru elev;
- proiecte sau/și investigații: câte proiect sau câte o investigație de echipă, elaborat(ă) și prezentat(ă) de elevi, în fiecare an de studiu;
- dezbateră – recomandată în special la clasele XI-XII;
- autoevaluarea și interevaluarea – de exemplu, în cadrul proiectelor/investigațiilor/dezbaterilor, ca evaluare complementară celei realizate de profesor.

În cazul evaluărilor scrise (teste în diverse formate, tradiționale/digitale), itemii vor fi variați ca tip (obiectivi, semiobiectivi, subiectivi), chiar dacă un anumit tip de item este valorificat preponderent sau chiar exclusiv într-un anumit test. Având în vedere că *traducerea de text* din limba latină în limba română este un item subiectiv de înaltă complexitate cognitivă (valorifică niveluri cognitive superioare: evaluarea, crearea), fiind, de altfel, un item de tip rezolvare de probleme, astfel de itemi nu trebuie să fie utilizați excesiv și nici să determine în mod decisiv majoritatea rezultatelor evaluării la disciplina limba latină. De asemenea, în cazul traducerii de text, profesorii vor ține cont că nu se poate realiza o evaluare autentică a formării/dezvoltării competențelor specifice aferente traducerii decât pe baza unor texte la prima vedere, evitându-se astfel o evaluare finalizată prin notă care valorifică texte deja studiate la clasă sau date elevilor ca temă/sarcină de lucru suplimentară. De aceea, bugetul de timp alocat traducerii de text trebuie să fie calibrat în mod adecvat pentru fiecare an de studiu/unitate de învățare și raportat permanent la complexitatea procesului de elaborare a traducerii. Textele în limba latină selectate pentru realizarea evaluării trebuie să valorifice conținuturi și structuri lingvistice exersate deja de elevi, respectiv conținuturi cultural-civilizaționale/literare studiate și valorificate inclusiv în textele parcurse la clasă.

Indiferent de tipul sau de instrumentul de evaluare aplicat la clasă, întregul proces de evaluare trebuie raportat la *standardele naționale de evaluare*, document curricular complementar programei școlare. Astfel, grilele/baremele de evaluare și notare care trebuie să fie parte integrantă a oricărui item de evaluare, indiferent de forma/tipul său, vor reflecta cu fidelitate nivelurile și descriptorii de performanță stabiliți prin standardele naționale menționate.

De asemenea, în vederea atingerii aceluiași obiective legate de standardizarea evaluării, numărul de note acordate într-un an școlar, pe baza evaluărilor formative/continue și sumative, nu poate fi arbitrar sau stabilit exclusiv de profesor, având drept unică limită numărul minim de note care se acordă într-un an școlar, conform prevederilor legale în vigoare. De aceea, la clasele cu o oră pe săptămână, se recomandă acordarea a 4-5 note/an școlar, iar la clasele cu două ore pe săptămână, 5-6 note/an școlar. În cazul în care există ore suplimentare (de exemplu, opționale de

aprofundare alocate din CDEOȘ), se vor acorda una-două note suplimentare/an școlar, pentru fiecare astfel de oră suplimentară. Totodată, notele nu pot fi constituite exclusiv din evaluări scrise, indiferent de instrumentul ales, sau, dimpotrivă, de alte tipuri și instrumente de evaluare decât cel scrise; se recomandă ca evaluările scrise (de regulă, teste sumative) să constituie aproximativ 50% din numărul total de evaluări transpuse în note într-un an școlar – de exemplu, 2-3 note în clasele IX-X și XII, respectiv, 3-4 note în clasa a XI-a, prin raportare la numărul de ore pe săptămână alocate limbii latine la fiecare clasă, în curriculum de specialitate din planul-cadru de învățământ.

Clasele a IX-a și a X-a

Liste lexicale

Notă:

Din listele orientative de mai jos, vor fi valorificate mai frecvent în textele/exercițiile/activitățile de învățare propuse la clasă **cuvinte din toate clasele morfologice prevăzute în programă (substantive, adjective, pronume, numerale, verbe)**, la care se adaugă prepoziții, conjuncții și adverbe des utilizate, ale căror forme de bază și sensuri să fie cunoscute de elevi până la finalul fiecărui an de studiu. Pot fi alese și cuvinte care nu sunt incluse în lista de mai jos, dar într-o pondere de cel mult 30% din total.

Astfel, se vor alege:

- **30-50 de cuvinte pentru clasa a IX-a;**
- **30-50 de cuvinte pentru clasa a X-a**, altele decât cele alese pentru clasa a IX-a.

Repartizarea elementelor de vocabular pe clase morfologice va respecta în principiu următoarele proporții aproximative:

- substantive: 40% (la clasa a X-a – cel puțin cinci substantive de declinările IV-V);
- verbe: 30%; (la clasa a IX-a este suficientă cunoașterea primelor două forme de bază)
- adjective: 15-20%;
- pronume, numerale și neflexibile (adverbe, prepoziții, conjuncții): 10-15%

SUBSTANTIVE

- **ager, agri (m.)** – ogor
- **agricola, -ae (m.)** – agricultor
- **altitudo, -inis (f.)** – înălțime
- **amicitia, -ae (f.)** – prietenie
- **amicus, -i (m.)** – prieten
- **amor, amoris (m.)** – dragoste, iubire
- **animal, -is (n.)** – animal; ființă, viețuitoare
- **animus, -i (m.)** – suflet
- **aqua, -ae (f.)** – apă
- **aquila, -ae (f.)** – 1. vultur, acvilă; 2. steag (de luptă) roman
- **arma, -orum (n.)** – arme
- **audacia, -ae (f.)** – curaj; îndrăzneală
- **avis, -is (f.)** – pasăre
- **barbarus, -i (m.)** – barbar, străin
- **bellum, -i (n.)** – război
- **caedes, -is (f.)** – catastrofă, dezastru; măcel
- **caelum, -i (n.)** – cer
- **canis, -is (m.)** – câine
- **caput, -itis (n.)** – 1. cap; 2. căpetenie
- **carmen, carminis (n.)** – poezie
- **carrus, -i (m.)** – car
- **castra, -orum (n.)** – tabără (militară)
- **causa, -ae (f.)** – 1. cauză, motiv; 2. proces (judiciar); 3. postpoziție + G. = pentru/din cauza
- **centuria, -ae (f.)** – centurie (unitată militară formată din 100 de soldați)
- **centurio, -onis (m.)** – centurion (comandant al unei centurii)
- **cibus, -i (m.)** – mâncare
- **civis, -is (m.)** – cetățean
- **civitas, civitatis (f.)** – comunitate, neam; cetate
- **cognomen, -inis (m.)** – (supra)nume de familie sau onorific
- **color, -is (m.)** – culoare
- **consilium, -i (n.)** – 1. sfat; 2. plan; 3. adunare, consiliu (var. *concilium, -i*)
- **consul, -is (m.)** – consul
- **consulatus, -us (m.)** – consulat (instituția/funcția de consul)
- **copia, -ae (f.)** – 1. belșug, abundență; 2. la pl. *copiae, -arum* – trupe (militare)
- **cor, cordis (n.)** – inimă
- **cornu, -us (n.)** – 1. corn, pl. coarne; 2. flanc
- **corpus, corporis (n.)** – corp
- **dea, -ae (f.)** – zeiță
- **deus, -i (m.)** – zeu
- **dies, -ei (m./f.)** – zi (calendaristică), dată
- **discipulus, -i (m.)** – elev
- **dominus, -i (m.)** – stăpân
- **domus, -i/-us (m.)** – casă
- **dux, ducis (m.)** – comandant
- **equus, -i (m.)** – cal
- **equus, -itis (m.)** – 1. călăreț; 2. cavaler (rang social)
- **exercitus, -us (m.)** – armată
- **facinus, -oris (n.)** – crimă, nelegiuire, fărădelege
- **fabula, -ae (f.)** – poveste, istorisire, relatare; fabulă
- **facies, -ei (f.)**
- **familia, -ae (f.)** – familie
- **femina, -ae (f.)** – femeie
- **fides, -ei (f.)** – credință; încredere; loialitate
- **filia, -ae (f.)** – fiică
- **filius, -i (m.)** – fiu
- **finis, -is (m.)** – 1. sfârșit, hotar, graniță; 2. la pl. *fines, -ium* – teritorii, ținuturi

- **flumen, -inis (n.)** – fluviu, râu
- **forum, -i (n.)** – for, piață publică
- **frater, fratris (m.)** – frate
- **frons, frontis (f.)** – frunte; (*in fronte* = în fața)
- **frumentum, -i (n.)**, frecv. pl. *frumenta* – grâne, cereale; provizii de cereale
- **genus, -eris (n.)** – neam; specie, fel, gen
- **gladiator, -oris (m.)** – gladiator; (sclav) luptător cu sabia (*gladius, -i* – m.)
- **gloria, -ae (f.)** – glorie
- **hiberna, -orum (n.)** – tabără de iarnă (*hiberna [castra]*)
- **hiems, hiemis (f.)** – iarnă
- **historia, -ae (f.)** – poveste/istorisire/relatare; istorie
- **homo, hominis (m.)** – om
- **honor/honos, honoris (m.)** – onoare
- **hospes, -itis (m.)** – oaspete
- **hostis, -is (m.)** – dușman
- **imago, -inis (f.)** – imagine; reprezentare artistică a chipului (statuie, portret etc.)
- **imperator, -oris (m.)** – comandant militar suprem; împărat
- **imperium, -i (n.)** – putere
- **incola, -ae (m.)** – locuitor
- **ingenium, -i (n.)** – talent
- **inimicus, -i (m.)** – dușman
- **ira, -ae (f.)** – mânie
- **iter, itineris (n.)** – 1. drum, cale; 2. călătorie; 3. marș (militar);
- **iudex, -icis (m.)** – judecător
- **ius, iuris (n.)** – drept (domeniul juridic)
- **iustitia, -ae (f.)** – dreptate; justiție
- **iuvenis, -is (m.)** – tânăr
- **lacus, -us (m.)** – lac
- **legatus, -i (m.)** – 1. sol, mesager; 2. legat, general (locuitor)
- **legio, -onis (f.)** – legiune
- **lex, legis (f.)** – lege
- **liber, libri (m.)** – carte
- **lingua, -ae (f.)** – limbă
- **litterae, -arum (f.)** – litere; cultură scrisă, literatură; scrisoare
- **locus/um, -i (m./n.)** – loc, spațiu
- **ludus, -i (m.)** – 1. joc; 2. școală
- **lumen, -inis (n.)** – lumină, strălucire
- **lupa, -ae (f.)** – lupoaică
- **lux, lucis (f.)** – lumină
- **magister, magistri (m.)** – profesor
- **magnitudo, -idinis (f.)** – mărime; putere; importanță
- **manus, -us (f.)** – mână; trupă, ceată
- **mare, maris (n.)** – mare(a)
- **mater, matris (f.)** – mamă
- **mens, mentis (f.)** – minte; rațiune, judecată
- **mensis, -is (f.)** – lună
- **metus, -us (m.)** – teamă
- **miles, -itis (m.)** – soldat
- **mons, montis (m.)** – munte; colină
- **mors, mortis (f.)** – moarte
- **mos, moris (m.)** – obicei, tradiție
- **mulier, mulieris (f.)** – femeie
- **murus, -i (m.)** – zid
- **natio, -onis (f.)** – neam, popor
- **nauta, -ae (m.)** – navigator, corăbier, marinar
- **navis, -is (f.)** – corabie
- **nepos, nepotis (m.)** – nepot
- **nomen, nominis (n.)** – nume
- **nox, noctis (f.)** – noapte
- **nuntium, -i (n.)** – veste, știre
- **nuntius, -i (m.)** – mesager, vestitor, sol; veste
- **obses, -idis (m.)** – ostatic, prizonier
- **oculus, -i (m.)** – ochi
- **oppidum, -i (n.)** – cetate, oraș
- **oppugnation, -onis (f.)** – asediu
- **oratio, -onis (f.)** – discurs, pledoarie
- **origo, originis (f.)** – origine
- **panis, panis (m.)** – pâine
- **pars, partis (f.)** – parte
- **pater, patris (m.)** – tată, părinte; pl. *Patres* – patricieni; *patres conscripti* – senatori
- **passus, -us (m.)** – pas
- **pax, pacis (f.)** – pace
- **pecus, -oris (n.)** – turmă (de oi, vite etc.)
- **pellis, -is (f.)** – piele
- **pes, pedis (m.)** – picior
- **plebs, plebis (f.)** – plebe
- **poena, -ae (f.)** – pedeapsă
- **poeta, -ae (m.)** – poet
- **pons, pontis (m.)** – pod
- **populus, -i (m.)** – popor
- **portus, -us (m.)** – port
- **proelium, -i (n.)** – luptă, bătălie
- **praemium, -i (n.)** – premiu, răsplată, cadou
- **princeps, -ipis (m.)** – conducător, căpetenie; împărat (principe)
- **puer, pueri (m.)** – copil
- **puella, -ae (f.)** – fată
- **pugna, -ae (f.)** – luptă, bătălie
- **regnum, regni (n.)** – domnie; regat, regalitate
- **res, rei (f.)** – lucru; situație; *res publica* – republică, stat (republican); *res frumentaria* – aprovizionare (cu cereale)
- **rex, regis (m.)** – rege
- **sanguis, -is (m.)** – sânge
- **scriptor, scriptoris (m.)** – scriitor
- **senatus, -us (m.)** – senat
- **senex, -is (m.)** – bătrân
- **servus, -i (m.)** – sclav
- **sidus, -eris (n.)** – stea, astru
- **signum, -i (m.)** – 1. semn; 2. statuie
- **silentium, -i (n.)** – tăcere
- **silva, -ae (f.)** – pădure
- **sol, -is (m.)** – soare
- **soror, sororis (f.)** – soră
- **species, -ei (f.)** – 1. înfățișare, aspect, chip; 2. tip, fel, specie
- **spes, spei (f.)** – speranță
- **stella, -ae (f.)** – stea
- **telum, -i (n.)** – armă de aruncat (săgeată, lance/suliță)
- **templum, templi (n.)** – templu
- **tempus, temporis (n.)** – timp

- **terra, -ae (f.)** – pământ, țară
- **timor, -is (m.)** – teamă, frică
- **turris, -is (f.)** – turn
- **urbs, urbis (f.)** – oraș
- **uxor, -is (m./f.)** – soț/soție
- **ventus, -i (m.)** - vânt
- **verbum, -i (n.)** – cuvânt, vorbă
- **via, -ae (f.)** – drum, cale, stradă
- **vinum, -i (n.)** – vin
- **vir, viri (m.)** – bărbat
- **virtus, virtutis (f.)** – curaj; virtute
- **visus, -us (m.)** – vedere, înfățișare, chip; apariție
- **vita, -ae (f.)** – viață
- **vestalis, -is (f.)** – vestală (mare preoteasă)
- **vox, vocis (f.)** – voce, glas; cuvânt
- **vultus, -us (m.)** – privire; chip

VERBE

- **advenio, -ire, -veni, ventum** – a sosi, a ajunge
- **aedifico, -are, -avi, -atum** – a clădi, a construi
- **ago, -ere, egi, actum** – a mâna, a face
- **amo, -are, -avi, -atum** – a iubi
- **appello, -are, -avi, -atum** – a numi, a chema
- **appropinquo, -are, -avi, -atum** – a (se) apropia
- **audio, -ire, -i(v)i, -itum** – a auzi
- **capio, capere, cepi, captum** – a lua; aprinde, a captura
- **certiorem facere** (expresie verbală) – a înștiința, a anunța
- **cupio, cupere, cupi(v)i, -itum** – a dori
- **cognosco, -ere, -novi, cognitum** – a afla; a cunoaște
- **cogo, -ere, coegi, coactum** – a aduna, a strânge; a constrânge, a sili
- **colo, -ere, colui, cultum** – a cultiva, a crește
- **condo, -ere, condidi, conditum** – a întemeia
- **contendo, -ere, -tendi, -tentum** – a se îndrepta; a porni; a se întrece
- **decerno, -ere, decrevi, decretum** – a hotărî, a decide, a stabili
- **dico, -ere, dixi, dictum** – a spune, a zice
- **divido, -ere, vidi, -visum** – a despărți/a împărți, a separa
- **do, dare, dedi, datum** – a da
- **duco, -ere, -duxi, ductum** – a duce; a aduce; a conduce
- **facio, -ere, feci, factum** – a face
- **existimo, -are, -avi, -atum** – a considera, a aprecia
- **habeo, -ere, habui, habitum** – a avea; la pasiv, *haberi* – a fi considerat/privit
- **iacio, -ere, ieci, iactum** – 1. a arunca; 2. a zăcea
- **impero, -are, -avi, -atum** – a ordona, a porunci, a comanda
- **incolo, -ere, -colui** – a locui
- **instituo, -ere, institui, institutum** – a decide, a stabili, a institui
- **interficio, -ere, feci, fectum** – a ucide, a omorî
- **iubeo, -ere, iussi, iussum** – a porunci, a ordona
- **iudico, -are, -avi, -atum** – a judeca
- **laboro, -are, -avi, -atum** – a munci
- **laudo, -are, -avi, -atum** – a lăuda
- **lego, -ere, legi, lectum** – a citi, a culege
- **metuo, -ere, metui** – a se teme (de)
- **mitto, -ere, misi, missum** – a trimite (v. și *in-/immito, permitto, promitto, sub-/submitto*)
- **moveo, -ere, movi, motum** – a mișca; a muta; a impresiona, a tulbura
- **occido, -ere, occidi, occisum** – a muri
- **percello, -ere, -culi, -culsum** – a pătrunde, a intra, a străpunge
- **perdo, -ere, perdidit, perditum** – a pierde
- **permoveo, -ere, -movi, -motum** – a muta, a schimba
- **pervenio, -ire, -veni, -ventum** – a ajunge, a sosi
- **peto, -ere, -i(v)i, -itum** – a cere; a căuta, a urmări; a se îndrepta (spre)
- **praeficio, -ere, praefeci, praefectum** – a pune în frunte, a numi comandant/prefect
- **pugno, -are, -avi, -atum** – a lupta
- **puto, -are, -avi, -atum** – a considera, a socoti, a crede
- **respondeo, -ere, respondi, responsum** – a răspunde
- **rideo, -ere, ridi, risum** – a râde
- **rogo, -are, -avi, -atum** – a întreba, a ruga
- **scribo, -ere, scripsi, scriptum** – a scrie
- **specto, -are, -avi, -atum** – a privi
- **statuo, -ere, statui, statutum** – a stabili, a hotărî
- **sum, esse, fui** – a fi
- **taceo, -ere, tacui, tacitum** – a tăcea
- **timeo, -ere, timui** – a se teme (de)
- **venio, -ire, veni, ventum** – a veni
- **video, -ere, vidi, visum** – a vedea; la pasiv, *videri* – a părea
- **vinco, -ere, -vici, victum** – a învinge
- **vivo, vivere, vixi** – a trăi
- **voco, -are, -avi, -atum** – a chema, a numi

ETNONIME (masculine):

- **Belga, -ae** – belg, pl. belgi
- **Britannus, -i** – britan, pl. britani
- **Celta, -ae** – celt, pl. celți
- **Dacus, -i** – dac, pl. daci
- **Gallus, -i** – gal, pl. gali
- **Germanus, -i** – german, pl. germani
- **Helvetius, -i** – helvet, pl. helveți
- **Indus, -i** – indian, pl. indieni
- **Graecus, -i** – grec, pl. greci
- **Macedo, -onis** – macedonean, pl. macedoneni
- **Romanus, -i** – roman, pl. romani
- **Venetus, -i** – venet, pl. veneți

Clasele a XI-a și a XII-a

Precizări lexicale

Notă:

- Pentru **clasa a XI-a** se vor alege **40-60 de cuvinte** ale căror forme de bază și sensuri să fie cunoscute de elevi, după cum urmează:
 - 30-50 de cuvinte din listele orientative din Anexa 1, altele decât cele alese în clasele IX-X;
 - 10-15 verbe din următoarele categorii:
 - **verbe deponente:**
arbitror, -ari, -atus sum
fruor, frui, fructus sum
loquor, loqui, locutus sum
miror, -ari, -atus sum
minor, -ari, -atus sum
morior, mori(ri), mortuus sum
nascor, nasci, natus sum
obliscor, oblivisci, oblitus sum
orior, -iri, ortus sum
proficiscor, -i, profectus sum
profiteor, -ēri, professus sum
sequor, sequi, secutus sum și compuşii săi *prosequor, insequor, adsequor*
utor, uti, usus sum și compusul său *abutor, abuti, abusus sum*
vereor, -ēri, veritus sum
 - **verbe semideponente:**
audeo, -ēre, ausus sum
gaudeo, -ēre, gavisus sum
 - **verbe neregulate și compuşii lor:**
 compuşii ai verbului *sum, esse, fui*: *possum, posse, potui; praesum, -esse, -fui; adsum, -esse, affui*
eo, ire, ivi, itum și compuşii *transeo, adeo, abeo, ineo, pereo*
fero, ferre, tuli, latum și compuşii *perfero, ad-/affero, profero, infero, defero*
volo, velle, volui
nolo, nolle, nolui
inquit
 - **verbe defective:**
consuevi, -isse
coepi, -isse
memini, meminisse
- La clasa a XII-a nu se va urmări cu prioritate asimilarea de lexic nou, ci **consolidarea achizițiilor de vocabular** din anii anteriori, precum și **uzul conotativ, cu expresivitate stilistică**, al lexicului, în special în limbajul poetic al textelor studiate.

Grup de lucru, constituit conform Notei Ministerului Educației și Cercetării nr. 1411/12.08.2025:

Numele și prenumele	Instituția/Unitatea de învățământ	Funcția în cadrul GLC
Daniel GEORGESCU	Ministerul Educației și Cercetării	responsabil MEC
Constantin Ciprian NISTOR	Centrul Național pentru Curriculum și Evaluare	responsabil CNCE
Theodor GEORGESCU	Universitatea din București	coordonator științific
Eugen MUNTEANU	Academia Română	membru
Irina Roxana GEORGESCU	Centrul Național pentru Curriculum și Evaluare	membru
Alexandru Cristian DUDĂU	Colegiul Național „Gheorghe Șincai”, Cluj-Napoca	membru
Iulian HRUȘCĂ	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași	membru
Valy Geta CEIA	Universitatea de Vest, Timișoara	membru
Florentina NICOLAE	Universitatea „Ovidius”, Constanța	membru
Anca Corina ANUȘCĂ-POPA	Liceul Teoretic „Emil Racoviță”, Vaslui	membru
Alla APOPEI	Colegiul Național „Vasile Alecsandri”, Iași	membru
Dorica COCA	Colegiul Național „A. T. Laurian”, Botoșani	membru
Alina Adriana IACOBUȚ	Liceul Teoretic Carei	membru
Corina Carmen IACOB	Colegiul Național „Mihai Eminescu”, Oradea	membru
Mirela NAZĂRU	Colegiul Național „Dr. Ioan Meșotă”, Brașov	membru